ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора МІЧУРІНА ЄВГЕНА ОЛЕКСАНДРОВИЧА на дисертаційну роботу ЯВТУШЕНКО ОЛЕКСАНДРА ВОЛОДИМИРОВИЧА за темою: «ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Докладне вивчення та критичний аналіз тексту дисертації Олександра Володимировича Явтушенка, а також його наукових праць, опублікованих за темою дослідження, дають підстави стверджувати, що дисертантом проведено ґрунтовне та самостійне наукове дослідження актуальної проблематики сучасного приватного права. Сформульовані у роботі висновки, положення та пропозиції характеризуються науковою новизною і практичною значущістю та можуть бути предметом подальших наукових дискусій.

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Стрімкий розвиток цифрових технологій, автоматизованих систем та штучного інтелекту зумовлює появу нових об'єктів цивільних правовідносин, серед яких особливе місце посідають безпілотні транспортні засоби. Їх використання у цивільному обороті актуалізує питання правового статусу, відповідальності, договірного регулювання та забезпечення безпеки учасників приватноправових відносин. У цьому контексті формування цілісної системи цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних із використанням безпілотних транспортних засобів, є своєчасним і необхідним.

Недостатня розробленість відповідних положень у чинному законодавстві України, а також потреба його гармонізації з правом Європейського Союзу зумовлюють актуальність обраної теми та підтверджують її наукову і практичну значущість.

Практичне значення отриманих результатів.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані:

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 91-4/24
«30» 03 2026 р.

– у науково-дослідній діяльності – для подальшого вивчення проблем цивільно-правового регулювання інноваційних транспортних технологій; – у правотворчій діяльності – при розробленні та вдосконаленні норм цивільного і транспортного законодавства України; – у правозастосовній практиці – для вирішення спорів, що виникають у зв'язку з використанням безпілотних транспортних засобів; – у навчальному процесі – під час викладання дисциплін цивільно-правового спрямування.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, їх достовірності та новизни.

Дисертаційна робота вирізняється логічною структурою, методологічною виваженістю та достатнім рівнем теоретичного узагальнення. Автором коректно визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, використано сучасні методи наукового пізнання, що дозволило дійти аргументованих і переконливих висновків.

Особливої уваги заслуговують положення, присвячені визначенню цивільно-правового статусу безпілотних транспортних засобів, особливостям договірного регулювання їх використання, а також проблемам цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану внаслідок їх експлуатації.

Докладне вивчення та критичний аналіз тексту дисертації Явтушенка Олександра Володимировича, а також його наукових праць, опублікованих за темою дослідження, дають підстави стверджувати, що дисертантом проведено самостійне, завершене та ґрунтовне наукове дослідження актуальної проблематики сучасного цивільного права. Робота відзначається концептуальною цілісністю, логічною послідовністю викладу матеріалу та належним рівнем теоретичного узагальнення. Сформульовані у дисертації висновки та пропозиції мають наукову новизну, характеризуються аргументованістю та можуть бути використані як у подальших наукових дослідженнях, так і у практиці правозастосування.

Характеристика структури та змісту дисертації.

Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Така структура є логічно виваженою та дозволяє послідовно розкрити поставлену наукову проблему.

У вступі автором належним чином обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, охарактеризовано методологічну основу роботи та окреслено наукову новизну отриманих результатів.

Перший розділ присвячено загальній характеристиці безпілотних транспортних засобів, їх правовій природі, класифікації та особливостям використання у сучасних умовах. Автор комплексно поєднує технічні та правові аспекти досліджуваного явища, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про безпілотні транспортні засоби як об'єкти цивільних правовідносин.

Другий розділ містить ґрунтовний аналіз правового регулювання штучного інтелекту як базової складової функціонування безпілотних транспортних засобів. У ньому обґрунтовано можливість розгляду штучного інтелекту як особливого об'єкта цивільних прав, визначено його місце у системі цивільного права та вплив на трансформацію традиційних правових інститутів.

У третьому розділі досліджуються договірні аспекти використання безпілотних транспортних засобів, а також питання цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану внаслідок їх експлуатації. Значну наукову цінність мають положення щодо презумпції вини власника або оператора безпілотного транспортного засобу та необхідності страхування відповідних ризиків.

Четвертий розділ присвячений напрямам удосконалення цивільного законодавства України з урахуванням міжнародного досвіду та тенденцій розвитку технологій штучного інтелекту. Запропоновані автором законодавчі зміни є логічним підсумком проведеного дослідження.

Зауваження та дискусійні положення.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід звернути увагу на окремі положення, що мають дискусійний характер і можуть стати підґрунтям для подальших наукових обговорень:

1. На стор.13 дисертації автор пише: «Айзек Азімов ще у 1942 році сформулював «**три закони робототехніки**» [3], які стали етичними нормами для розробників. Однак сучасний рівень розвитку ШІ вимагає **більш детального правового регулювання**». У зв'язку з цим, що означає фраза: «більш детальне правове регулювання» у цьому контексті? Більш детальне ніж «три закони робототехніки» радянського письменника-фантаста Айзека Азімова?

Яке відношення автора роботи як юриста до широко відомого з вказаних у фантастичному романі: «Робот не може заподіяти шкоду людині», а саме - в сенсі запровадження у бойових літальних дронах штучного інтелекту.

2. Попри достатню джерельну базу, що в цілому дозволила розкрити тему і велику кількість англомовних автор мав би приділити більшу увагу вітчизняній цивілістичній доктрині і використати ще більше наукових праць щодо правових аспектів технології ШІ, на які не має посилань у роботі. Наприклад, Мічурін Є.О. Правова природа штучного інтелекту (2020); Жорнокуй Ю. М. Штучний інтелект: охорона та захист прав людини (етичний аспект) - 2025; Зозуляк О. І. Штучний інтелект як об'єкт цивільно-правового регулювання (2022) тощо. У роботі загалом відсутні посилання на праці вказаних вчених. Попри не зазначення окремих праць вітчизняних вчених, важливі для розкриття тематики наукова за напрямом робота, якою є дисертація часом перевантажена посиланнями на однотипну інформацію з популярних джерел, зокрема: На вулиці Пекіну виїхали повністю безпілотні таксі, 24 Канал; Британія стала першою країною в Європі, яка дозволила пересуватися дорогами на автопілоті, Autogeek; Around the world: 1,000km of fully automated metros (По всьому світу: 1000 км повністю автоматизованих метрополітенів), Railway Technology тощо.

3. У роботі обґрунтовується доцільність встановлення презумпції вини власника або оператора безпілотного транспортного засобу незалежно від рівня фактичного контролю над його рухом. Водночас потребує додаткового уточнення

співвідношення такої презумпції з вченням про вину у цивільному праві та межами відповідальності виробника літального апарата та відповідного програмного забезпечення.

4. Автор пропонує розглядати штучний інтелект як особливий об'єкт цивільних прав. Не заперечуючи наукову обґрунтованість цього підходу, необхідним є більш чітке розмежування правового режиму штучного інтелекту як об'єкта цивільних прав та як складової частини безпілотного транспортного засобу.

5. У дисертації значна увага приділяється питанням страхування цивільно-правової відповідальності. Разом з тим, варто було б більш докладно проаналізувати можливі моделі обов'язкового страхування з урахуванням різних рівнів автономності безпілотних транспортних засобів.

Зазначені зауваження не знижують загального високого наукового рівня дисертаційного дослідження та мають рекомендаційний і дискусійний характер.

Висновок.

Дисертаційна робота Явтушенка Олександра Володимировича на тему «Цивільно-правове регулювання безпілотних транспортних засобів» є завершеним самостійним науковим дослідженням, відповідає вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а її автор заслуговує на присудження вказаного наукового ступеня.

Офіційний опонент:
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна **Є.О. Мічурін**

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 91 нтк
«30» 03 2020 р.